

Finansutskottets betänkande 2022/23:FiU26

Kommunala frågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden om det kommunalekonomiska utjämningsystemet, kommunala tillsynsavgifter, vinster inom välfärdens verksamheter, kommunal redovisning av skattemedel och jämförelsetal, villkor för aktörer inom välfärden, riktade statsbidrag till kommunsektorn, idéburna aktörer, offentligt mål för välfärdsverksamheter, cirkulära upphandlingskriterier, kommunsektorns uppdrag, ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner och utmaningsrätt. Utskottet hänvisar till nyligen fattade beslut, befintlig lagstiftning, pågående utredningar och det arbete som redan bedrivs på många områden.

I betänkandet finns elva reservationer (S, SD, V, C, MP) och ett särskilt yttrande (V).

Behandlade förslag

Cirka 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Det kommunalekonomiska utjämningsystemet	7
Kommunala tillsynsavgifter	11
Vinster inom välfärdens verksamheter	13
Kommunal redovisning av skattemedel och jämförelsetal	14
Villkor för aktörer inom välfärden	17
Riktade statsbidrag till kommunsektorn	19
Idéburna aktörer	23
Offentligt mål för välfärdsverksamheter	25
Cirkulära upphandlingskriterier.....	26
Kommunsektorns uppdrag.....	28
Ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner	30
Utmaningsrätt	31
Reservationer	34
1. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (S).....	34
2. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (C)	35
3. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (MP)	36
4. Kommunala tillsynsavgifter, punkt 2 (SD, C)	36
5. Vinster inom välfärdens verksamheter, punkt 3 (S, V, MP).....	37
6. Idéburna aktörer, punkt 7 (S, MP)	38
7. Offentligt mål för välfärdsverksamheter, punkt 8 (C)	38
8. Cirkulära upphandlingskriterier, punkt 9 (C, MP).....	39
9. Kommunsektorns uppdrag, punkt 10 (SD)	40
10. Ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner, punkt 11 (C).....	40
11. Utmaningsrätt, punkt 12 (C)	41
Särskilt yttrande.....	42
Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (V)	42
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	43
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	43

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:35 av Rasmus Ling (MP) yrkande 2,
 2022/23:792 av Johan Hultberg (M) yrkande 2,
 2022/23:1319 av Kristoffer Lindberg m.fl. (S),
 2022/23:1660 av Ulrika Heie (C),
 2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 29,
 2022/23:1837 av Maria Stockhaus m.fl. (M),
 2022/23:1956 av Ida Drougge m.fl. (M) yrkandena 1–4,
 2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 3,
 2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 8 och
 2022/23:2192 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 20.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (MP)

2. Kommunala tillsynsavgifter

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:928 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8,
 2022/23:965 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 12,
 2022/23:1124 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 7 och
 2022/23:1404 av Malin Höglund och Crister Carlsson (båda M).

Reservation 4 (SD, C)

3. Vinster inom välfärdens verksamheter

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1564 av Niklas Karlsson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt
 2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 2.

Reservation 5 (S, V, MP)

4. Kommunal redovisning av skattemedel och jämförelsetal

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:1825 av Sten Bergheden (M) och
 2022/23:1912 av Sten Bergheden (M).

5. Villkor för aktörer inom välfärden

Riksdagen avslår motion

2022/23:1838 av Maria Stockhaus m.fl. (M).

6. Riktade statsbidrag till kommunsektorn

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:402 av Niklas Karlsson och Åsa Eriksson (båda S) och
2022/23:1563 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkandena 1 och 2.

7. Idéburna aktörer

Riksdagen avslår motion

2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 25.

Reservation 6 (S, MP)

8. Offentligt mål för välfärdsverksamheter

Riksdagen avslår motion

2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 21.

Reservation 7 (C)

9. Cirkulära upphandlingskriterier

Riksdagen avslår motion

2022/23:907 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 16.

Reservation 8 (C, MP)

10. Kommunsektorns uppdrag

Riksdagen avslår motion

2022/23:937 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 30.

Reservation 9 (SD)

11. Ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner

Riksdagen avslår motion

2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 2.

Reservation 10 (C)

12. Utmaningsrätt

Riksdagen avslår motion

2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 32.

Reservation 11 (C)

Stockholm den 21 mars 2023

På finansutskottets vägnar

Edward Riedl

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Edward Riedl (M), Mikael Damberg (S), Oscar Sjöstedt (SD), Gunilla Carlsson (S), Dennis Dioukarev (SD), Björn Wiechel (S), Jan Ericson (M), Charlotte Quensel (SD), Ida Drougge (M), Ali Esbati (V), Hans Eklind (KD), Martin Ådahl (C), David Perez (SD), Janine Alm Ericson (MP), Carl B Hamilton (L), Eva Lindh (S) och Zinaida Kajevic (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ca 30 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23. Motionsyrkandena handlar om det kommunal-ekonomiska utjämningsystemet, kommunala tillsynsavgifter, vinster inom välfärdens verksamheter, kommunal redovisning av skattemedel och jämförelsetal, villkor för aktörer inom välfärden, riktade statsbidrag till kommunsektorn, idéburna aktörer, offentligt mål för välfärdsverksamheter, cirkulära upphandlingskriterier, kommunsektorns uppdrag, ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner och utmaningsrätt.

Motionsyrkandena finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om det kommunalekonomiska utjämningsystemet med hänvisning till pågående arbete.

Jämför reservation 1 (S), 2 (C) och 3 (MP) samt det särskilda yttrandet (V).

Motionerna

I ett flertal motionsyrkanden lämnas förslag om förändringar av det kommunalekonomiska utjämningsystemet.

I motion 2022/23:35 av Rasmus Ling (MP) yrkande 2 anförs att den kommunala skattenivån skiljer sig markant åt mellan olika kommuner och att det utgör en strukturell orättvisa. Motionären anser att den kommunala skatteutjämningsen inte utjämnar för strukturella skillnader, vilket är tanken med systemet, och vill därför att regeringen ser över hur en mer likvärdig kommunalskattenivå kan uppnås.

I motion 2022/23:792 av Johan Hultberg (M) yrkande 2 anförs att ett antal kommuner i Sverige har ett mycket stort antal delårsboende, i relation till antalet helårsboende, vilket bedöms innebära stora utmaningar för kommunerna att dimensionera och finansiera den offentliga samhällsservicen och infrastrukturen. Motionären vill därför att det kommunalekonomiska systemet ses över, att frågan om de ekonomiska förutsättningarna för kommuner med många delårsboende och många besökare undersöks noggrant samt att möjligheten att inom ramen för kostnadsutjämningsystemet kompensera kommuner med ett stort antal eller en hög andel delårsboende för de ökade kostnader som detta innebär ses över.

I motion 2022/23:1319 av Kristoffer Lindberg m.fl. (S) anförs att det i dag finns stora skillnader i förutsättningar mellan kommuner då arbetstillfällena i högre utsträckning koncentreras till de större städerna och kommunerna i dess närhet. Motionärerna anser att det inte är hållbart att invånare i vissa kommuner successivt får betala alltmer i kommunalskatt för att få den välfärd de kan förvänta sig samtidigt som det motsatta gäller i andra kommuner där skattekraften är hög men behovet av välfärdstjänster är lägre. Motionärerna vill därför att det kommunala utjämningsystemet ses över så att det i större utsträckning än i dag kan främja en likvärdig välfärd i hela landet.

I motion 2022/23:1660 av Ulrika Heie (C) anförs att det finns en rad brister i dagens kommunala utjämningsystem. Motionären vill därför att systemet ses över så att det skapar incitament för företagande, jobb och tillväxt samtidigt som gleshet beaktas i högre utsträckning.

I partimotion 2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 29 anförs att skatteutjämningssystemet är viktigt för att upprätthålla likvärdighet i hela landet. Motionärerna anser att det finns betydande brister i dagens system och att det därför bör ses över så att gleshet ges en större vikt samtidigt som incitamenten för företagande, jobb och tillväxt stärks.

Även i motion 2022/23:1837 av Maria Stockhaus m.fl. (M) anförs att det finns en rad brister i det nya systemet för kostnadsutjämning. Motionärerna vill därför att regeringen överväger att utreda hela utjämningssystemet med inriktning på att staten på sikt tar över hela kostnaden för systemet.

I motion 2022/23:1956 av Ida Drougge m.fl. (M) yrkandena 1–4 anförs att det i dag är 14 kommuner med högst skattekraft som betalar in i skatteutjämningssystemet samtidigt som de resterande 276 kommunerna får ett bidrag. Motionärerna framhåller att den ekonomiska belastningen på dessa 14 kommuner är enorm och att det är en snedfördelning som skadar tilliten till systemet och tanken om en sammanhållen och likvärdig välfärd i hela landet. Motionärerna vill därför att skatteutjämningssystemet reformeras för att inte utjämna för faktorer som kommuner och regioner kan och bör påverka, såsom arbetslöshet. Systemet bör inte heller ställa kommuner mot varandra, utan i stället bör staten stå för hela utjämningen till de kommuner som behöver kompenseras. Staten bör också ha möjlighet att dra in hela eller delar av utjämningsbidraget till kommuner som inte tar ansvar för sin ekonomi. Vidare bör systemet uppmuntra kommuner att föra en politik som leder till fler jobb och lägre bidragsberoende samt inte straffa kommuner med en ökad tillväxt.

I kommittémotion 2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 3 framhålls vikten av en stabil och långsiktig finansiering av välfärden. Motionärerna bedömer det som nödvändigt att regeringen alltid har ett helhetsperspektiv på kommunsektorns finanser för att säkerställa att välfärden har tillräckliga resurser. Det kommunalekonomiska utjämnings-systemet spelar enligt motionärerna en viktig roll. Från och med den 1 januari 2020 har de förändringar av utjämningsystemet som den socialdemokratiska regeringen initierat ökat systemets omfördelande effekt. Motionärerna anser dock att det finns skäl att ytterligare se över utjämningsystemet i denna riktning. Den demografiska utvecklingen där allt fler blir äldre påverkar enligt motionärerna vissa delar av landet särskilt. Motionärerna bedömer det som nödvändigt att dessa regioner och kommuner har tillräckliga resurser för att möta utvecklingen.

I kommittémotion 2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 8 anförs att lands- och glesbygdskommuner med många fritidshus i dag tampas med utmaningen att tillhandahålla samhällsinfrastruktur samtidigt som de boende inte betalar skatt i dessa kommuner. Motionärerna anser att dessa kommuners ekonomi skulle stärkas om alla skulle skatta där de bor för tillfället, även vid kortare boende som sommar- eller säsonsboende. Skatteintäkterna skulle enligt motionärerna komma såväl tillfälligt boende som åretruntboende till del genom stärkt välfärd och samhällsservice.

I kommittémotion 2022/23:2192 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 20 anfördes att regeringen behöver se över hur utmaningar hos kommuner med en stor andel icke folkbokförda deltidboende kan mötas. Den 1 november varje år sätts den kommunala skattebasen inför följande år utifrån hur många som är folkbokförda i kommunen vid det datumet. Motionärerna menar att det är en stor utmaning för många kommuner med en relativt sett hög andel deltidboende, som aldrig folkbokför sig i kommunen, under stora delar av året. Såväl en hög andel säsongsanställda som övriga deltidboende under året innebär enligt motionärerna ett tryck på såväl infrastruktur som välfärdstjänster som är högre än vad det permanentboende skatteuttaget kan bära. I övergången till ett mer digitalt samhälle ökar möjligheterna för nya etableringar av företag och val av boende, vilket ökar behovet av att se över vilka utmaningar ett ökat antal deltidboende kan få för kommuner. Motionärerna anser att ordningen där skattskrivningen utgår från folkbokföringen den 1 november är omodern och behöver reformeras, särskilt med beaktande av att inkomstskatter principiellt ska vara synkroniserade med beskattningsår.

Bakgrund

Lagen om kommunalekonomisk utjämning

Av 17 § lagen (2004:773) om kommunalekonomisk utjämning framgår att avgifter och bidrag beräknas på grundval av antalet folkbokförda invånare i en kommun eller i en region den 1 november året före utjämningsåret. Var en person är folkbokförd den 1 november året före beskattningsåret styr också i vilken kommun personen ska betala skatt (65 kap. 3 § inkomstskattelagen). Den 1 november har enligt uppgift från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Statistiska centralbyrån (SCB) valts för att uppgifterna om antalet folkbokförda ska vara så aktuella som möjligt vid beräkningen av bidrag och avgifter.

Pågående arbete

Tillkännagivande till regeringen

I december 2020 beslutade riksdagen om betänkande 2020/21:FiU15 Riksrevisionens rapport om tillväxthämmande incitament i den kommunala inkomstutjämnningen. I betänkandet föreslår finansutskottet att riksdagen tillkännager för regeringen att den ska tillsätta en utredning som ser över hela det kommunalekonomiska utjämnningssystemet med fokus på utveckling, tillväxt och likvärdig service i hela landet. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2020/21:129).

I april 2022 beslutade regeringen att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av den kommunalekonomiska utjämnningen (En ändamålsenlig kommunalekonomisk utjämning, dir. 2022:36).

Uppdraget är att säkerställa att den kommunalekonomiska utjämnningen ger kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service. Kommittén ska bl.a.

- analysera de variabler som ingår i inkomstutjämnningen
- analysera i vilken utsträckning kostnadsutjämnningen för kommuner och regioner fångar upp skillnader i strukturella faktorer
- analysera om strukturbidraget i dess nuvarande form skulle kunna avvecklas eller förändras
- genomgående analysera en eventuell påverkan av utjämnningssystemet på utveckling och tillväxt, såväl positiv som negativ
- analysera och utvärdera utjämnningen av kostnader för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- föreslå nödvändiga författningsändringar.

Uppdraget ska redovisas senast den 3 maj 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26. I betänkandet anförde utskottet att det är viktigt att det kommunalekonomiska utjämnningssystemet utvecklas i takt med samhällsutvecklingen och att det regelbundet följs upp så att gamla uppgifter och analyser kan uppdateras. Utskottet konstaterade att riksdagen nyligen har beslutat i enlighet med utskottets förslag om att regeringen ska tillsätta en utredning som ser över hela det kommunalekonomiska utjämnningssystemet med fokus på utveckling, tillväxt och likvärdig service i hela landet. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att vidta några åtgärder med anledning av motionerna och avstyrkte därför samtliga motionsyrkanden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att regeringen nyligen har tillsatt en utredning som ser över hela det kommunalekonomiska utjämnningssystemet. Uppdraget är att säkerställa att den kommunalekonomiska utjämnningen ger kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service. Utskottet vill invänta utredningens resultat innan några åtgärder vidtas och anser mot den bakgrunden att det inte finns skäl att nu vidta några åtgärder med anledning av motionerna. Utskottet avstyrker därför samtliga motionsyrkanden.

Kommunala tillsynsavgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kommunala tillsynsavgifter med hänvisning till att obligatorisk efterhandsdebitering av avgifter inom livsmedelskontrollen nyligen införts och till övrigt pågående arbete.

Jämför reservation 4 (SD, C).

Motionerna

I ett flertal motionsyrkanden lämnas förslag om förändringar av hur kommunala tillsynsavgifter tas ut.

I kommittémotion 2022/23:928 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8 anförs att det är märkligt att företagare som bedriver verksamhet som lyder under lagstiftning om tillsyn i varierande grad betalar för kontroller som aldrig äger rum, att de betalar lika mycket för tillsyn som företag med bristande rapportering och att de ofta får betala i förskott. Motionärerna vill därför att regeringen utreder möjligheten att införa ett lagkrav på efterhandsdebitering av tillsynsavgifter.

I kommittémotion 2022/23:965 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 12 anförs att tillsyn och tillståndsavgifter kan bli en dyr affär för småföretag. Motionärerna anser att regeringen bör utreda ett införande av lagkrav på efterhandsdebitering av tillsynsavgifter med hänvisning till en rapport av Tillväxtverket där man lyfter fram förslag om efterhandsdebitering på några tillsynsområden.

Också i kommittémotion 2022/23:1124 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 7 anförs att efterhandsdebitering av tillsynsavgifter bör göras till regel hos myndigheter i Sverige. Motionärerna framhåller att det måste anses vara en självklarhet att en avgift ska motsvaras av en motprestation men att det också är en laglig förutsättning för att avgiften inte ska utgöra en otillåten beskattning och att det därför måste vara en huvudregel att myndigheten tar ut avgifter först när motprestationen faktiskt är utförd.

I motion 2022/23:1404 av Malin Höglund och Crister Carlsson (båda M) anförs att det är orimligt att en lanthandel och en obemannad butik betalar samma kostnad för tillsyn som större handlare. Motionärerna vill därför att en differentiering av tillsynskostnaderna för butiker ses över så att inte servicenäringsen på landsbygden och obemannade butiker missgynnas.

Pågående arbete

Efterhandsdebitering av kontrollavgifter

Den 1 januari 2022 införde Livsmedelsverket ett nytt avgiftssystem för de livsmedelsföretag som Livsmedelsverket kontrollerar. Till skillnad från

tidigare avgiftssystem debiteras avgifter fr.o.m. den 1 januari 2022 efter det att kontroll har utförts. I ett remissyttrande från januari 2022 är Livsmedelsverkets bedömning att efterhandsdebitering inom livsmedelskontrollen kommer att ha införts hos alla berörda kontrollmyndigheter fr.o.m. 2024 (dnr 2021/04614).

Förändringen av avgiftssystemet bygger på ett förslag från regeringen om att anpassa svensk lagstiftning till en EU-förordning om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet i livsmedelskedjan (prop. 2020/21:43). I propositionen bedömer regeringen att det inte längre bör tas ut en årlig avgift för den ordinarie livsmedelskontrollen. En avgift bör i stället debiteras den enskilde efter utförd kontroll. Sådan efterhandsdebitering bör enligt regeringen vara obligatorisk för alla kontrollmyndigheter och skulle enligt regeringen börja tillämpas tidigast den 1 januari 2022. Propositionen behandlades av miljö- och jordbruksutskottet i betänkande 2020/21:MJU6, och riksdagen fattade beslut i ärendet den 25 februari 2021 (rskr. 2020/21:198). Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag, och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Tidöavtalet

I Tidöavtalet anför regeringen att den avser att arbeta för att stärka produktiviteten och företagandet, bl.a. genom att minska företagens administrativa kostnader.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet konstaterade utskottet att riksdagen har beslutat om att införa obligatorisk efterhandsdebitering för avgifter inom livsmedelskontrollen och att livsmedelsföretagen därmed kommer att betala en kontrollavgift efter genomförda kontrollbesök i stället för en årlig avgift i början av varje kalenderår, som tidigare varit fallet. Utskottet ansåg då att det inte fanns skäl att vidta ytterligare åtgärder med anledning av motionerna och avstyrkte därför samtliga motionsyrkanden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att riksdagen nyligen beslutat om att införa obligatorisk efterhandsdebitering av avgifter inom livsmedelskontrollen. Utskottet noterar också att regeringen arbetar för att stärka produktiviteten och företagandet, bl.a. genom att minska företagens administrativa kostnader, vilket utskottet välkomnar. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte nu finns skäl att vidta ytterligare åtgärder med anledning av motionerna och avstyrker samtliga motionsyrkanden.

Vinster inom välfärdens verksamheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om vinster inom välfärdens verksamheter med hänvisning till pågående arbete.

Jämför reservation 5 (S, V, MP).

Motionerna

I motion 2022/23:1564 av Niklas Karlsson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 anförs att samhället håller på att förlora den demokratiska kontrollen över välfärden och att oseriösa aktörer och vinstdrivande koncerner har flyttat fram sina positioner med vinstjakt i välfärden och ökade klyftor som följd. Motionärerna anser att samhället nu måste återta den demokratiska kontrollen över välfärden. Regeringen bör därför verka för att skattepengar avsedda för välfärden också går till välfärd och inte privata vinster och se över möjligheten att utvärdera och hitta alternativ till de marknads- och valmodeller som blivit norm inom offentlig sektor.

I kommittémotion 2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 2 anförs att förtroendet för välfärden hotas av framför allt brister i kapacitet och tillgänglighet och av en okontrollerad privatisering. För att vända denna utveckling och säkerställa att människor i hela landet har en god och jämlik tillgång till välfärden vill motionärerna att staten tar tillbaka den demokratiska kontrollen över välfärden genom att öka statens ansvar och kontroll.

Pågående arbete

En skola utan vinstintresse

I juni 2022 beslutade regeringen att tillsätta en utredning som ska lämna förslag på en reglering som säkerställer att de skattemedel som avsätts för skolan används till det de är avsedda för, dvs. att finansiera driften av dessa verksamheter (dir. 2022:102). Förslagen ska syfta till att öka kvaliteten och likvärdigheten i skolväsendet. Uppdraget ska redovisas senast den 29 februari 2024.

Vinstutdelning i den nya friskolelagen

I november 2022 svarade regeringen på en skriftlig fråga om vinstutdelning i den nya friskolelagen (fr. 2022/23:35). Regeringen anför att den avser att ge tilläggsdirektiv till den sittande utredningen om en skola utan vinstintresse (dir. 2022:102) för att se till att vinst inte får tas ut de första åren efter att en skola startats eller bytt ägare. Regeringen anför vidare att den avser att skärpa ägar- och ledningsprövningen när någon startar eller tar över en skola, bl.a. genom att införa krav på långsiktigt ägande och ekonomiska garantier.

Tidöavtalet – hälso- och sjukvården

Enligt avtalet ska en utredning tillsättas med uppdrag att analysera och belysa för- och nackdelar med samt lämna förslag på möjligheterna att långsiktigt införa ett delvis eller helt statligt huvudmannaskap, detta bl.a. för att åstadkomma en hälso- och sjukvård som ges bättre förutsättningar än i dag att erbjuda en god och jämlik vård som bygger på behovsprincipen.

Enligt avtalet ska vidare den statliga styrningen och uppföljningen av statliga medel stärkas. Det ska ske genom att nationella principer för ersättning och avgifter införs och genom att statliga medel som huvudregel ska vara prestationsbaserade med en tydlig uppföljning.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet anförde utskottet att höga kvalitetskrav ska vara styrande i välfärden och gälla alla aktörer, och att alla aktörer inom välfärden, oavsett driftsform, ska ha likvärdiga villkor. Utskottet förutsatte att regeringen för en politik med den inriktningen och ansåg därför att det inte fanns skäl att vidta några åtgärder med anledning av motionerna och avstyrkte därför samtliga motionsyrkanden.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen nyligen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag på en reglering som säkerställer att de skattemedel som avsätts för skolan används till det de är avsedda för, dvs. att finansiera driften av dessa verksamheter. Förslagen ska syfta till att öka kvaliteten och likvärdigheten i skolväsendet. Utskottet noterar också att regeringen avser att tillsätta en utredning om ett statligt huvudmannaskap inom hälso- och sjukvården samt att den statliga styrningen och uppföljningen av statliga medel ska stärkas. Utskottet välkomnar regeringens arbete på området och anser att det inte finns skäl att vidta ytterligare åtgärder. Utskottet avstyrker därför samtliga motionsyrkanden.

Kommunal redovisning av skattemedel och jämförelsetal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kommunal redovisning av skattemedel och jämförelsetal, med hänvisning till befintliga rekommendationer på området, befintliga jämförelsetal hos myndigheter samt pågående arbete.

Motionerna

I motion 2022/23:1825 av Sten Bergheden (M) anförts att det är viktigt att våra skattepengar används på ett så bra sätt som möjligt och att skattebetalarna med enkelhet kan få reda på hur utgifterna har fördelats på den lagstadgade verksamheten och på den mer frivilliga verksamheten i kommunen. Motionären vill därför att regeringen ser över möjligheten att införa krav på kommunerna att redovisa mer tydligt i årsredovisningen hur utgifterna har fördelats mellan den lagstadgade verksamheten och den frivilliga verksamheten i kommunen.

I motion 2022/23:1912 av Sten Bergheden (M) anförts att det i dag är svårt för omsorgstagare och deras anhöriga att jämföra olika välfärdstjänster och att det därför kan vara svårt att välja den omsorg man önskar. Motionären vill därför att regeringen ser över möjligheten att förbättra redovisningen och jämförelsetalen inom välfärdstjänsterna.

Bakgrund

Lagen om kommunal bokföring och redovisning

Enligt lagen (2018:597) om kommunal bokföring och redovisning ska årsredovisningen innehålla en driftsredovisning och en investeringsredovisning. Av de rekommendationer som Rådet för kommunal redovisning (RKR-R14) lämnar till kommunerna framgår att driftsredovisningen ska utformas så att utfallen kan stämmas av mot fullmäktiges budget. Redovisningen bör vidare upprättas så att den dels tillgodoser fullmäktiges behov av uppföljning och ansvarsprövning av styrelser och nämnder, dels tillgodoser externa intressenters behov av information om hur resurserna fördelas och förbrukas av verksamheterna.

En ändamålsenlig kommunal bokföring och redovisning

Under våren 2018 behandlade utskottet regeringens proposition 2017/18:149 En ändamålsenlig kommunal bokföring och redovisning. I propositionen lämnades förslag om en ny lag om kommunal bokföring och redovisning för att skapa en tydligare ram för den kommunala redovisningen och en bättre struktur för de som ska tillämpa lagen. Bland annat föreslogs att drifts- och investeringsredovisningen skulle utgöra självständiga delar i årsredovisningen i stället för att som tidigare ingå i förvaltningsberättelsen. Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag, och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (bet. 2017/18:FiU42, rskr. 2017/18:285). Den nya lagen och lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2019.

Pågående arbete

Olika jämförelser inom välfärdstjänster

På Skolverkets webbplats finns en s.k. utbildningsguide med information och vägledning inför val av skola och utbildning, från förskola till utbildning för vuxna (utbildningsguiden.skolverket.se). Genom utbildningsguiden kan jämförelser göras mellan olika skolor. På Socialstyrelsens webbplats finns s.k. öppna jämförelser där man kan jämföra hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens kvalitet i hela landet. (socialstyrelsen.se/statistik-och-data/oppna-jamforelser/).

Tidöavtalet – hälso- och sjukvården

Enligt avtalet ska uppföljningen av vårdens effektivitet och kvalitetsredovisning stärkas, bl.a. genom att Inspektionen för vård och omsorg eller Myndigheten för vård- och omsorgsanalys ges befogenheter att även granska regioners och kommuners verksamhet när det gäller medicinska resultat. Redovisningen av vårdens kvalitet på utförarnivå ska enligt avtalet stärkas, för att bl.a. underlätta medborgarnas val. En nationell webbsida bör enligt avtalet etableras för sådan redovisning.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet anförde utskottet att riksdagen nyligen beslutat om en ny lag om kommunal bokföring och redovisning för att skapa en tydligare ram för den kommunala redovisningen och en bättre struktur för tillämpningen av lagen. Utskottet framhöll också de rekommendationer som Rådet för kommunal redovisning lämnar till kommunerna om att redovisningen upprättas så att den tillgodoser dels fullmäktiges behov av uppföljning och ansvarsprövning av styrelser och nämnder, dels externa intressenters behov av information om hur resurserna fördelas och förbrukas av verksamheterna. Utskottet noterade vidare att det finns olika jämförelsedata att ta del av på myndigheternas webbplatser. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att överväga några ytterligare åtgärder och avstyrkte därför motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill liksom tidigare framhålla de rekommendationer som Rådet för kommunal redovisning lämnar till kommunerna om att redovisningen ska upprättas så att den tillgodoser dels fullmäktiges behov av uppföljning och ansvarsprövning av styrelser och nämnder, dels externa intressenters behov av information om hur verksamheterna fördelar och förbrukar resurserna. Utskottet noterar att regeringen avser att stärka uppföljningen av vårdens effektivitet och kvalitetsredovisning för att bl.a. underlätta medborgarnas val,

vilket utskottet välkomnar. Utskottet noterar också att det finns olika jämförelsedata att ta del av på myndigheternas webbplatser. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte nu finns skäl att överväga några ytterligare åtgärder och avstyrker de aktuella motionsyrkandena.

Villkor för aktörer inom välfärden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om villkor för aktörer inom välfärden med hänvisning till lagen om valfrihetssystem och det arbete som pågår för att öka likvärdigheten och kvaliteten inom skolväsendet.

Motionen

I motion 2022/23:1838 av Maria Stockhaus m.fl. (M) anförs att befolkningen växer och att regioner och kommuner behöver hjälp från fristående privata aktörer för att möta ökade behov inom välfärden. Motionärerna framhåller att de fristående privata aktörerna behöver bra och långsiktiga villkor och att dessa villkor måste vara likvärdiga med de villkor som offentliga utförare har för att säkerställa likvärdighet och hög kvalitet för den som nyttjar välfärden oavsett vem som driver den. Motionärerna vill därför att regeringen överväger ytterligare åtgärder för att säkerställa lika villkor för fristående privata aktörer som för offentligt drivna verksamheter. Bland annat anser motionärerna att det bör göras en generell utvärdering och översyn av all lagstiftning som påverkar villkoren för fristående privata aktörer att bedriva välfärdsverksamhet.

Bakgrund

Lagen om valfrihetssystem

Enligt 1 kap. 2 § lagen (2008:962) om valfrihetssystem, förkortad LOV, ska den upphandlande myndigheten behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Den upphandlande myndigheten ska följa principerna om öppenhet, ömsesidigt erkännande och proportionalitet när den tillämpar valfrihetssystem. Enligt lagen ska godkända leverantörer ha samma villkor. Det gäller såväl kvalitetskrav som ersättningsbelopp.

Ökad likvärdighet för skolhuvudmän

I mars 2022 lämnade regeringen proposition 2021/22:161 Ökad likvärdighet för skolhuvudmän till riksdagen. I propositionen lämnar regeringen förslag om ändringar i skollagen bl.a. när det gäller ersättning till huvudmän som driver friskolor. Propositionen behandlades av utbildningsutskottet i betänkande 2021/22:UbU32. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå regeringens

förslag, som enligt utskottet riskerade att skapa ett otydligare system än dagens och öka skillnaderna i villkor mellan kommunala och fristående skolor. Utskottet föreslog också att riksdagen skulle rikta två tillkännagivanden till regeringen om att återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till system för hur resurserna till skolan ska fördelas och att utreda vissa frågor som gäller skolpengen. I juni 2022 beslutade riksdagen i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2021/22:362).

Pågående arbete

Likvärdiga krav på mål och riktlinjer för alla utförare av kommunal verksamhet

I mars 2023 presenterade regeringen en promemoria med förslag om att det program med mål och riktlinjer som fullmäktige ska besluta enligt 5 kap. 3 § kommunallagen (2017:725) för sådana kommunala angelägenheter som utförs av privata utförare ska gälla såväl privata utförare som verksamhet som bedrivs av kommuner och regioner i egen regi (Fi2023/01006). Syftet med förslaget är att det ska råda likvärdiga villkor för kommunal verksamhet som utförs av privata utförare och verksamhet som bedrivs av kommuner och regioner i egen regi. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

I samband med riksdagens behandling av förslaget till ny kommunallag (prop. 2016/17:171) tillkännagav riksdagen för regeringen att fullmäktiges skyldighet att anta program med mål och riktlinjer för verksamhet som bedrivs av privata utförare även bör omfatta verksamhet som bedrivs i egen regi. Vidare angavs att den närmare avgränsningen av programskyldigheten behöver analyseras ytterligare och att regeringen bör göra en sådan analys och därefter återkomma till riksdagen med nödvändiga lagförslag (bet. 2016/17:KU30, rskr. 2016/17:335).

Vinstutdelning i den nya friskolelagen

I november 2022 svarade regeringen på en skriftlig fråga om vinstutdelning i den nya friskolelagen (fr. 2022/23:35). I sitt svar framhåller regeringen att det behövs mer likvärdiga förutsättningar för skolhuvudmännen. Det har bl.a. visat sig att det är stora skillnader i hur mycket pengar olika kommuner satsar per elev och att det nuvarande regelverket för kommuners bidrag till enskilda huvudmän medför svårigheter för huvudmännen såväl att planera sin verksamhet som att uppnå en effektiv resursfördelning. Regeringen avser därför att öka den statliga styrningen av finansieringen genom att under mandatperioden ta steg för att införa en nationellt bindande skolpengsnorm.

Andra insatser som regeringen avser att arbeta med för att öka likvärdigheten och kvaliteten i skolväsendet är att införa ytterligare steg i den s.k. sanktionstrappan, dvs. de ingripanden som Statens skolinspektion får göra i sin tillsynsverksamhet om brister uppdagas, bl.a. skärpta viten, införande av sanktionsavgifter och möjlighet till byte av ledning eller tvångsförvaltning.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet anförde utskottet att det står bakom den politik som regeringen uttalat att den avsåg att föra, dvs. att höga kvalitetskrav ska vara styrande i välfärden och gälla alla aktörer, och att alla aktörer inom välfärden, oavsett driftsform, ska ha likvärdiga villkor. Utskottet konstaterade också att den upphandlade myndigheten enligt lagen om valfrihetssystem ska behandla leverantörer på ett likvärdigt och icke-diskriminerande sätt. Enligt lagen ska godkända leverantörer ha samma villkor. Utskottet noterade också att regeringen avsåg att lämna en proposition till riksdagen om tydligare och mer likvärdig resursfördelning till skolor för att öka likvärdigheten mellan kommunala och enskilda huvudmän samtidigt som principen om lika villkor upprätthålls. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte då fanns skäl att överväga ytterligare åtgärder och avstyrkte därför motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att enligt lagen om valfrihetssystem ska godkända leverantörer ha samma villkor och att det gäller såväl kvalitetskrav som ersättningsbelopp. Utskottet noterar också att regeringen arbetar för att skapa mer likvärdiga villkor för privat och offentlig verksamhet, vilket utskottet välkomnar. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte nu finns skäl att vidta ytterligare åtgärder och avstyrker motionsyrkandet.

Riktade statsbidrag till kommunsektorn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om riktade statsbidrag till kommunsektorn med hänvisning till pågående arbete.

Motionerna

I motion 2022/23:402 av Niklas Karlsson och Åsa Eriksson (båda S) anfördes att den ökade omfattningen av riktade statsbidrag innebär att inriktningen och prioriteringarna inom kommunsektorns verksamheter i allt högre utsträckning styrs av de riktade statsbidragen, snarare än av kommunernas egna behov och egna politiska avvägningar. Motionärerna vill därför att det ska införas en statsbidragsprincip, i enlighet med Kommunutredningens förslag. Principen ska ge vägledning vid överväganden om att skapa nya riktade statsbidrag samt vid utformningen och hanteringen av sådana bidrag.

I motion 2022/23:1563 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 anfördes att den klimatomställning som behöver göras för att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland innebär en samhällsomställning fylld

av möjligheter och framtidstro men också utmaningar och svårigheter. För att göra denna omställning utan att det urholkar välfärden lokalt eller knäcker kommunerna anser motionärerna att staten bör ta ett tredje kliv i form av ett s.k. kommunkliv som innebär en möjlighet för kommunerna att få både statsbidrag och statliga kreditgarantier för lån till nödvändiga investeringar.

Bakgrund

Kommunutredningen

Den 19 februari 2020 överlämnade den parlamentariskt sammansatta Kommunutredningen sitt slutbetänkande till regeringen (SOU 2020:8 Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget). Utredningen hade i uppdrag att utarbeta en strategi för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Utredningen ansåg bl.a. att såväl antalet som andelen riktade statsbidrag till kommunerna bör minskas och föreslog därför att en statsbidragsprincip, likställd med nuvarande finansieringsprincip, skulle införas.

Som en följd av bl.a. Kommunutredningens rapport beslutade regeringen i april 2022 att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av den kommunalekonomiska utjämningen (En ändamålsenlig kommunalekonomisk utjämning, dir. 2022:36), se nedan under Pågående arbete. Regeringen beslutade också i november 2021, som en följd av Kommunutredningens rapport, att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att främja försöksverksamhet i kommuner och regioner där syftet med försöksverksamheterna ska vara att öka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera de samhällsutmaningar de står inför (dir 2021:110), se också här nedan under Pågående arbete.

Välfärdskommissionen

I december 2019 inrättade regeringen en välfärdskommission som samlade företrädare för staten, kommunerna, regionerna och centrala arbetstagarorganisationer. Välfärdskommissionens uppdrag var att identifiera och analysera konkreta åtgärder för att stärka kommunsektorns förmåga att tillhandahålla välfärdstjänster av god kvalitet i framtiden. Välfärdskommissionen har hållit åtta möten. I december 2021 hölls ett avslutande möte. Samtliga Välfärdskommissionens åtgärdsförslag finns presenterade i slutrapporten som också lämnades till regeringen i december 2021 (Fi2021). I rapporten presenteras 29 åtgärdsförslag för att stärka kommunsektorns förmåga att erbjuda välfärdstjänster av god kvalitet i framtiden. Bland annat föreslogs en översyn för att utveckla statens styrning med riktade statsbidrag. Enligt regeringen har åtgärderna tagits vidare till respektive organisation för fortsatt hantering, antingen på egen hand eller gemensamt.

Pågående arbete

En ändamålsenlig kommunalekonomisk utjämning

I april 2022 beslutade regeringen att ge en parlamentariskt sammansatt kommitté i uppdrag att göra en översyn av den kommunalekonomiska utjämningen (En ändamålsenlig kommunalekonomisk utjämning, dir. 2022:36). Uppdraget ska säkerställa att den kommunalekonomiska utjämningen ger kommuner och regioner likvärdiga ekonomiska förutsättningar att tillhandahålla välfärd och annan kommunal service. Kommittén ska bl.a. analysera och beskriva hur riktade bidrag kan påverka utfallet inom kostnadsutjämningen. Kommittén ska också föreslå vilka riktade statsbidrag som skulle kunna inordnas i det generella statsbidraget och beskriva de överväganden och principer som legat till grund för förslagen.

Uppdraget ska redovisas senast den 3 maj 2024.

Försöksverksamhet i kommuner och regioner

I november 2021 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare för att främja försöksverksamheter i kommuner och regioner (dir. 2021:110). Det kan t.ex. handla om nya sätt att samverka på eller hur ny teknik kan användas. Utredningen har tillsatts för att öka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera de samhällsutmaningar de står inför. Genom ett samlat arbete med försöksverksamhet kan staten bidra till att hitta lösningar och etablera nya arbetssätt för kommuner och regioner att hantera utmaningarna. Utredaren ska bl.a. identifiera uppslag till försöksverksamheter, bedöma om, och i så fall hur, staten bör främja och stödja försöksverksamheterna, analysera vilka hinder staten kan och bör undanröja för att möjliggöra genomförandet av försöksverksamheterna, lämna nödvändiga författningsförslag och föreslå eventuella andra statliga insatser.

Utredaren skulle senast den 30 september 2022 lämna en delredovisning av uppdraget att främja och stödja försöksverksamhet som inte kräver författningsändringar. Uppdraget ska slutredovisas senast den 14 december 2023.

I november 2022 lämnade utredningen sitt delbetänkande till regeringen (SOU 2022:59 Försöksverksamhet utan författningsändring i den kommunala sektorn). I betänkandet redogör utredningen för sina iakttagelser i fråga om försöksverksamhet utan författningsändringar.

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Administrativa kostnader i kommunsektorn – En analys av statens styrning av kommuner och regioner

I februari 2021 gav regeringen Statskontoret i uppdrag att analysera och göra en övergripande kartläggning av de administrativa kostnader som kommuner och regioner har till följd av statens styrning. Statskontoret ska bedöma vilka

områden och processer regeringen bör prioritera i sin styrning samt föreslå åtgärder som staten kan vidta för att minska kommunsektorns kostnader.

I maj 2022 presenterade Statskontoret rapporten Administrativa kostnader i kommunsektorn – En analys av statens styrning av kommuner och regioner (2022:9). Statskontorets bedömning är att staten behöver styra, kontrollera och följa upp kommunsektorn för att säkerställa exempelvis effektivitet och likvärdighet och att kommuner och regioner följer olika regelverk. Däremot anser myndigheten att staten inte styr på ett effektivt och välvägt sätt. Statens styrning genom riktade statsbidrag och krav om att rapportera en mängd olika uppgifter är det som enligt myndigheten allra tydligast orsakar administrativa kostnader för kommuner och regioner. Därför anser myndigheten att regeringen bör prioritera att minska antalet riktade statsbidrag och förenkla dem. För att minska de administrativa kostnaderna för att hantera riktade statsbidrag föreslår myndigheten att regeringen genomför följande åtgärder:

- Regeringen bör tillsätta en utredare med uppdrag att minska antalet riktade statsbidrag och förenkla dem.
- Regeringen bör ta fram riktlinjer för hur regeringen ska introducera och utforma riktade statsbidrag.
- Regeringen bör se till att staten tillhandahåller en samlad kalender med information om samtliga riktade statsbidrag.
- Regeringen bör tillsätta en förstudie för att utreda förutsättningarna för en sådan kalender.

Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Budgetpropositionen för 2023

För att minska antalet riktade statsbidrag och förenkla dem avser regeringen att genomföra en översyn och anpassning av befintlig anslagsstruktur och anslagsändamål, detta för att minska huvudmännens administrativa börda. Det anförs i budgetpropositionen för 2023 (prop. 2022/23:1 utg.omr. 16 s. 67). Utbildningsutskottet behandlade budgetpropositionen för 2023 utgiftsområde 16 i betänkande 2022/23:UbU1. Utbildningsutskottet ställde sig bakom regeringens förslag och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2022/23:108).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet anförde utskottet att det delade regeringens bedömning att generella statsbidrag ska vara utgångspunkten i den ekonomiska styrningen av kommunsektorn, samtidigt som det finns behov av att kunna rikta statsbidrag till vissa områden med stora utvecklingsbehov. Utskottet noterade också att mindre kommuner och små enskilda huvudmän i vissa fall har svårare att ta del av de riktade

bidragen. Utskottet välkomnade därför regeringens avsikt att fortsätta arbetet med att utveckla en mer strategisk styrning med riktade statsbidrag, bl.a. genom att minska antalet riktade statsbidrag, se över möjligheterna att förenkla utformningen av dessa, minska administrationen och utveckla en mer effektiv bidragshantering. Utskottet noterade också att såväl Valfärdskommissionen som Kommunutredningen lämnat förslag om att utveckla statens styrning med riktade statsbidrag och ansåg att staten behöver fortsätta att förstärka det generella bidraget till kommunsektorn för ett effektivt nyttjande av offentliga resurser. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att överväga ytterligare åtgärder och avstyrkte därför motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar det arbete som pågår när det gäller statens styrning av kommuner och regioner och att regeringen avser att genomföra en översyn och anpassning av befintlig anslagsstruktur och anslagsändamål för att minska antalet och förenkla de riktade statsbidragen, bl.a. för att minska huvudmännens administrativa börda. Utskottet välkomnar regeringens arbete och anser att det inte finns skäl att överväga ytterligare åtgärder. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Idéburna aktörer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om idéburna aktörer med hänvisning till ny lagstiftning och det arbete som Upphandlingsmyndigheten bedriver.

Jämför reservation 6 (S, MP).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 25 anförs att idéburen välfärd bör främjas. Enligt motionärerna är de idéburna aktörernas andel av välfärdssektorn liten i Sverige jämfört med i de flesta andra länder i Norden och Europa. De senaste decenniernas ökning av andelen välfärdstjänster som utförs av externa leverantörer har i huvudsak skett i form av kommersiella aktörer, medan de idéburnas andel förblivit låg. För att främja ett ökat idéburet deltagande i välfärden lät den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen utreda och lämna lagförslag om de idéburna aktörernas förutsättningar. Riksdagen antog lagen, som trädde i kraft den 1 januari 2023.

De nya bestämmelserna innebär att idéburna organisationer som bedriver offentligt finansierad välfärdsverksamhet ska kunna registrera sig i ett särskilt register. Registreringen ska vara frivillig. Upphandlande myndigheter ges samtidigt möjlighet att reservera rätten att delta i upphandlingar av vissa

välståndstjänster till idéburna organisationer, vars allmännyttiga syfte bidrar till att uppfylla ändamålet med den tjänst som upphandlas. Därmed kommer kommuner, regioner och statliga myndigheter i större utsträckning än tidigare att kunna dra nytta av de idéburna organisationernas kompetens, erfarenhet och andra resurser.

Bakgrund

Idéburen välfärd

I mars 2022 lämnade regeringen proposition 2021/22:135 Idéburen välfärd. Propositionen behandlades av finansutskottet i betänkande 2021/22:FiU28 Idéburen välfärd. Utskottet ställde sig delvis bakom regeringens förslag. När det gäller lagförslaget om att upphandlande myndigheter ska ges möjlighet att reservera rätten att delta i ett valfrihetssystem till idéburna organisationer ansåg utskottet att det riskerade att leda till att regioner exkluderar redan etablerade och väl fungerande vårdvalsalternativ. Utskottet föreslog därför att primärvården skulle undantas i den föreslagna ändringen i lagen om valfrihetssystem. I övrigt ställde sig utskottet bakom regeringens förslag om att införa en ny lag om registrering av idéburna organisationer och om ändringar i lagen om offentlig upphandling. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag och lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2023 (rskr. 2021/22:349).

Pågående arbete

Upphandlingsmyndigheten

I december 2022 beslutade regeringen om regleringsbrev till Upphandlingsmyndigheten med flera uppdrag för att se hur myndigheten kan underlätta för företag som deltar i offentlig upphandling. Upphandlingsmyndigheten ska följa upp och analysera i vilken utsträckning små företag och idéburna aktörer deltar i offentlig upphandling. Myndigheten ska vid behov lämna förslag på ytterligare åtgärder för att underlätta för dessa att delta i offentlig upphandling. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 mars 2024 och slutredovisas senast den 31 mars 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet konstaterade utskottet att regeringen nyligen lämnat en proposition om idéburen välfärd. Utskottet ville avvakta behandlingen av propositionen innan eventuella åtgärder vidtas. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det då inte fanns skäl att överväga några åtgärder och avstyrkte därför motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att en ny lag om registrering av idéburna organisationer och ändringar i lagen om offentlig upphandling trädde i kraft den 1 januari 2023. Som motionärerna framhåller kommer därmed kommuner, regioner och statliga myndigheter i större utsträckning än tidigare att kunna dra nytta av de idéburna organisationernas kompetens och erfarenhet. Utskottet noterar också att Upphandlingsmyndigheten har i uppdrag att underlätta för små företag och idéburna aktörer att delta i offentlig upphandling. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att nu vidta ytterligare åtgärder och avstyrker motionsyrkandet.

Offentligt mål för välfärdsverksamheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ett offentligt mål för välfärdsverksamheter med hänvisning till den kommunala självstyrelsen.

Jämför reservation 7 (C).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 21 anförs att en höjd och mer likvärdig kvalitet i själva chef- och ledarskapet är ett viktigt sätt att få välfärdens olika områden att bli mer likvärdiga i kvalitet och patientbemötande. Enligt motionärerna finns det i hela välfärdssektorn ett grundläggande bekymmer med för många medarbetare per chef. Motionärerna vill därför att det formuleras ett offentligt mål om att det maximalt ska vara 25 medarbetare per chef i välfärdsverksamheten.

Bakgrund

Den kommunala självstyrelsen

Sverige har en lång tradition av kommunal självstyrelse. Kommunerna ges genom självstyrelsen stor frihet att själva besluta över sin verksamhetsform och över verksamhetens innehåll. Den kommunala självstyrelsen garanteras genom bestämmelser i regeringsformen. I 1 kap. 1 § anges att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse. Av 14 kap. 2 § framgår principen om kommunal självstyrelse: att kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § inte gå längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet påminde utskottet om den kommunala självstyrelsen och därmed om kommunernas frihet att själva besluta över sin verksamhetsform. Att införa ett offentligt mål om antalet medarbetare per chef inom välfärdsverksamheter riskerade enligt utskottet att inskränka den kommunala självstyrelsen. Mot den bakgrunden avstyrkte utskottet motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare påminner utskottet om den kommunala självstyrelsen och därmed om kommunernas frihet att själva besluta över sin verksamhetsform. Att införa ett offentligt mål om antalet medarbetare per chef inom välfärdsverksamheter riskerar att inskränka den kommunala självstyrelsen. Mot den bakgrunden avstyrker utskottet motionsyrkandet.

Cirkulära upphandlingskriterier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om cirkulära upphandlingskriterier med hänvisning till det arbete som pågår.

Jämför reservation 8 (C, MP).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:907 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 16 anförs att offentliga upphandlingar premierar linjära affärsmodeller i stället för att leda klimatomställningen och miljöarbetet. Motionärerna vill ändra på det och i stället se att offentlig upphandling i högre utsträckning används som ett effektivt verktyg för cirkulär omställning och att linjära materialflöden fasas ut. Därför bör åtgärder vidtas som säkerställer att kommuner och regioner i högre grad än i dag följer de cirkulära upphandlingskriterier som tagits fram av Upphandlingsmyndigheten, bl.a. genom att se över de riktlinjer som Adda och SKR använder sig av samt komplettera med vägledning och informationskampanjer.

Pågående arbete

Sveriges Kommuner och Regioner

Enligt uppgifter från SKR:s webbplats arbetar SKR för att kommuner och regioner ska ha goda möjligheter att ta till vara de vinster som en upphandling

kan ge i form av ökad effektivitet och minskade kostnader och verkar för att fler funktions- och innovationsvänliga upphandlingar ska genomföras.

SKR, Regionernas kansli för hållbar upphandling och Adda har tillsammans bl.a. tagit fram en webbutbildning i hållbar upphandling riktad till alla de funktioner som är del av upphandlingsprocessen. Syftet är att bidra till en hållbar utveckling genom att utbilda de som arbetar med upphandling i hållbarhetsfrågor och krav som de bör ställa för att få en hållbar leveranskedja.

SKR har också i en skrift samlat tips och goda exempel på hur kommuner kan minska påverkan på klimatet vid upphandling av varor och tjänster. Kommuner får tips om hur de kan tänka och agera inför, under och efter en upphandling, bl.a. när det gäller strategiska förberedelser, krav att ställa på leverantörer och uppföljning av de krav som ställts.

Enligt SKR finns det flera bra hjälpmedel för kommuner och regioner att använda i arbetet med att upphandla för minskad miljö- och klimatpåverkan. Ett av dem är ramavtalen hos Adda, som har drygt 140 ramavtal på 80 områden med ca 800 leverantörer. Ramavtalen bedöms som kostnadseffektiva och Adda ställer ambitiösa krav på hållbarhet, samtidigt som kommuner och regioner får hjälp med tillhörande uppföljningar.

Upphandlingsmyndigheten

Upphandlingsmyndigheten ger stöd och vägledning inom offentlig upphandling och statsstöd genom att utveckla och förmedla kunskap, verktyg och metoder.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att såväl SKR och Adda som Upphandlingsmyndigheten arbetar med att ge stöd och vägleda kommuner och regioner i deras arbete med upphandlingar, vilket utskottet välkomnar. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att vidta några åtgärder och avstyrker motionsyrkandet.

Kommunsektorns uppdrag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om kommunsektorns uppdrag med hänvisning till bl.a. den kommunala självstyrelsen och den kommunala finansieringsprincipen.

Jämför reservation 9 (SD).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:937 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 30 anförs att en förutsättning för en stabil utveckling av kommunernas ekonomier är att den höga invandringsnivån som länge rått och som fortfarande råder kan bromsas. Det bedöms inte som rimligt på längre sikt att flera tidigare självförsörjande storstadskommuner i Sverige återfinns i toppen av de kommuner som får mest stöd från andra delar av landet. Man bör vara varsam med att lägga över ansvar på kommuner och regioner, i synnerhet utan medföljande direkt finansiering. Motionärerna anser därför att möjligheten att minska kommuners och regioners ansvar bör ses över för att renodla deras fokus på kärnuppdragen, såsom välfärd, skola och infrastruktur.

Pågående arbete

Den kommunala finansieringsprincipen

Den kommunala finansieringsprincipen innebär att staten inte ska lägga nya uppgifter på kommuner och regioner utan att ge dem adekvat finansiering. Kommuner och regioner ska inte behöva höja skatten eller prioritera om annan verksamhet för att finansiera nya statliga uppgifter. Syftet med den här typen av ekonomisk reglering är att tydliggöra gränsen mellan det statliga och det kommunala ansvaret och att skapa likvärdiga förutsättningar för kommuner. Finansieringsprincipen är ingen lag men är godkänd av riksdagen och tillämpas sedan 1993.

Budgetpropositionen för 2023

I budgetpropositionen för 2023 anför regeringen att staten reglerar nivån på de generella statsbidragen till kommuner och regioner när kommunala uppgifter och ambitionsnivåer förändras. Den demografiska utvecklingen bedöms komma att ställa ökade krav på kommunsektorn under en lång tid framöver. De utmaningar för kommunsektorn som detta innebär är enligt regeringen inte endast av ekonomisk karaktär utan handlar även om personal- och kompetensförsörjning och organisatorisk kapacitet. Regeringen anser att det krävs goda förutsättningar för att kunna möta utvecklingen och nå målsättningen om en effektiv kommunal verksamhet med hög kvalitet i hela landet. Regeringen menar att utmaningarna inte kommer att kunna lösas enbart

genom ekonomiska tillskott, utan effektiviseringsåtgärder kommer att behöva vidtas, t.ex. införandet av nya arbetssätt och digitalisering. Utskottet behandlade budgetpropositionen för 2023 utgiftsområde 25 i betänkande 2022/23:FiU3. Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag och riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag (rskr. 2022/23:103).

Försöksverksamhet i kommuner och regioner

I november 2021 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare för att främja försöksverksamheter i kommuner och regioner (dir. 2021:110). Det kan t.ex. handla om nya sätt att samverka på eller hur ny teknik kan användas. Utredningen har tillsatts för att öka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera de samhällsutmaningar de står inför. Genom ett samlat arbete med försöksverksamhet kan staten bidra till att hitta lösningar och etablera nya arbetssätt för kommuner och regioner att hantera utmaningarna. Utredaren ska bl.a. identifiera uppslag till försöksverksamheter, bedöma om, och i så fall hur, staten bör främja och stödja försöksverksamheterna, analysera vilka hinder staten kan och bör undanröja för att möjliggöra genomförandet av försöksverksamheterna, lämna nödvändiga författningsförslag och föreslå eventuella andra statliga insatser.

Utredaren skulle senast den 30 september 2022 lämna en delredovisning av uppdraget att främja och stödja försöksverksamhet som inte kräver författningsändringar. Uppdraget ska slutredovisas senast den 14 december 2023.

I november 2022 lämnade utredningen sitt delbetänkande till regeringen (SOU 2022:59 Försöksverksamhet utan författningsändring i den kommunala sektorn). I betänkandet redogör utredningen för sina iakttagelser i fråga om försöksverksamhet utan författningsändringar.

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet påminde utskottet om den kommunala självstyrelsen som innebär att en betydande del av den offentliga verksamheten sköts av den lokala nivån. Utskottet konstaterade också att ett omfattande arbete pågår för att stärka kommunernas kapacitet att fullgöra sina uppgifter och hantera sina utmaningar. Utskottet påminde även om den kommunala finansieringsprincipen som innebär att inga nya obligatoriska uppgifter från staten får införas utan medföljande finansiering till kommuner och regioner. Finansieringsprincipen är grundläggande för de ekonomiska relationerna mellan staten och kommunsektorn och gäller i båda riktningarna. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att överväga några åtgärder och avstyrkte därför motionsyrkandet.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare vill utskottet påminna om den kommunala självstyrelsen, som innebär att en betydande del av den offentliga verksamheten sköts av den lokala nivån. Att begränsa kommunernas och regionernas uppdrag skulle kunna innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Utskottet noterar också att det pågår ett arbete för att öka kommunernas och regionernas kapacitet att hantera de samhällsutmaningar de står inför. Utskottet vill också påminna om den kommunala finansieringsprincipen som innebär att inga nya obligatoriska uppgifter från staten får införas utan medföljande finansiering till kommuner och regioner. Finansieringsprincipen är grundläggande för de ekonomiska relationerna mellan staten och kommunsektorn, och den gäller i båda riktningarna. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att överväga några åtgärder och avstyrker motionsyrkandet.

Ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner med hänvisning till pågående arbete.

Jämför reservation 10 (C).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 2 anförs att svensk ekonomi står inför stora förändringar. Många regioner och kommuner ges inte tillräckliga förutsättningar att växa och blomstra, varför motionärerna anser att regeringen särskilt bör stimulera ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner.

Pågående arbete

Satsning på att utveckla företagsklimatet i 39 gles- och landsbygdskommuner

I december 2021 gav regeringen Tillväxtverket i uppdrag att betala ut ett särskilt statsbidrag till 39 gles- och landsbygdskommuner med geografiska och demografiska utmaningar (N2021/03083). Statsbidraget ska stärka de berörda kommunernas arbete med att stödja näringsliv och företagsklimat i respektive kommun under 2022–2024. Kommunerna får själva avgöra vad medlen ska användas till, förutsatt att de går till näringslivsutveckling och satsningar på att förbättra företagsklimatet.

Tillväxtverket ska delredovisa uppdraget till Regeringskansliet senast den 15 april 2023 och 2024 samt slutredovisa det senast den 15 april 2025.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet noterade utskottet att regeringen har prioriterat landsbygdspolitiken för att hela Sverige ska växa. Mot den bakgrunden ansåg utskottet att det inte fanns skäl att överväga ytterligare åtgärder och avstyrkte därför motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare noterar utskottet regeringens satsning på att utveckla företagsklimatet i 39 gles- och landsbygdskommuner. Mot den bakgrunden anser utskottet att det inte finns skäl att överväga ytterligare åtgärder och avstyrker motionsyrkandet.

Utmaningsrätt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om utmaningsrätt med hänvisning till den kommunala självstyrelsen.
Jämför reservation 11 (C).

Motionen

I kommittémotion 2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 32 anförs att den enskilda människan är samhällets minsta och viktigaste byggsten och att det offentliga därför ska utformas för att lyfta och hjälpa enskilda. Motionärerna menar att detta inte alltid gäller utan att människor i dag i alltför hög utsträckning drabbas av stelbenta offentliga system och att myndigheter och kommuner därför i högre grad behöver samverka för att ge en enskilda bästa möjliga service. Motionärerna vill att människor ska ha valfrihet och kvalitet i välfärden i alla kommuner och att det i hela Sverige ska vara möjligt för personal eller företag att utmana det offentliga i fråga om drift av olika verksamheter, vilket också enligt motionärerna har den positiva effekten att det ökar möjligheten till karriär och företagande för kvinnor inom offentlig sektor.

Bakgrund

Utmaningsrätt

En kommun eller en region kan bestämma sig för att införa utmaningsrätt. Utmaningen innebär en initiativrätt till en prövning av om en upphandling ska genomföras. Enligt uppgift från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har utmaningsrätt införts i ett fyrtiotal kommuner. Om en kommun eller en region

har infört utmaningsrätt har den som vill driva en verksamhet åt kommunen på entreprenad rätt att utmana den kommunala verksamheten och rikta ett önskemål till kommunen om att en del av kommunens verksamhet ska drivas av den privata entreprenören. Kommunen eller regionen prövar då först om det är tillåtet att upphandla verksamheten. Myndighetsutövning får inte upphandlas om det inte finns särskilt stöd för detta i någon speciallagstiftning. Strategiska ledningsfunktioner och vad som enligt lag eller förordning måste utföras av kommunen eller regionen kan inte heller utmanas. Om det fattas beslut om att en verksamhet ska utmanas måste detta göras enligt gällande regler. Den som har utmanat verksamheten har inga garantier för att få uppdraget utan kommer att konkurrera med andra leverantörer på lika villkor. Den enskilda kommunen eller regionen utformar uppdraget, kraven och utvärderingskriterierna i förfrågningsunderlaget. Även om verksamheten upphandlas och drivs av ett privat företag är kommunen huvudman för verksamheten och har enligt kommunallagen ett ansvar för att kontrollera och följa upp verksamheten. Dessutom har kommunen eller regionen ansvar för att informera allmänheten så att den kan få insyn i hur verksamheten drivs i det privata företaget.

Den kommunala självstyrelsen

Sverige har en lång tradition av kommunal självstyrelse. Kommunerna ges genom självstyrelsen stor frihet att själva besluta över sin verksamhetsform och verksamhetens innehåll. Den kommunala självstyrelsen garanteras genom bestämmelser i regeringsformen. I 1 kap. 1 § anges att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse. Av 14 kap. 2 § framgår principen om kommunal självstyrelse: att kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör enligt 14 kap. 3 § inte gå längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har motiverat den.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat liknande motionsyrkanden, senast i betänkande 2021/22:FiU26 Kommunala frågor. I betänkandet påminde utskottet om den kommunala självstyrelsen och att det står kommunerna fritt att själva besluta om de vill införa utmaningsrätt i sin verksamhet. Att införa en obligatorisk utmaningsrätt skulle innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Utskottet ansåg att det bör vara upp till kommunerna att avgöra om utmaningsrätt ska tillämpas och avstyrkte därför motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Liksom tidigare vill utskottet påminna om den kommunala självstyrelsen och att det står kommunerna fritt att själva besluta om de vill införa utmaningsrätt i sin verksamhet. Att införa en obligatorisk utmaningsrätt skulle innebära ett ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Utskottet anser att det bör vara upp till kommunerna att avgöra om utmaningsrätt ska tillämpas och avstyrker därför motionsyrkandet.

Reservationer

1. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (S)

av Mikael Damberg (S), Gunilla Carlsson (S), Björn Wiechel (S), Eva Lindh (S) och Zinaida Kajevic (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
 2022/23:1319 av Kristoffer Lindberg m.fl. (S) och
 2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 3 och
 avslår motionerna
 2022/23:35 av Rasmus Ling (MP) yrkande 2,
 2022/23:792 av Johan Hultberg (M) yrkande 2,
 2022/23:1660 av Ulrika Heie (C),
 2022/23:1672 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 29,
 2022/23:1837 av Maria Stockhaus m.fl. (M),
 2022/23:1956 av Ida Drougge m.fl. (M) yrkandena 1–4,
 2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 8 och
 2022/23:2192 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 20.

Ställningstagande

Det finns i dag stora skillnader i förutsättningar mellan kommuner eftersom arbetstillfällena i högre utsträckning koncentreras till de större städerna och kommunerna i deras närhet. Det är inte hållbart att invånare i vissa kommuner successivt får betala alltmer i kommunalskatt för att få den välfärd de kan förvänta sig, samtidigt som det motsatta gäller i andra kommuner där skattekraften är hög men behovet av välfärdstjänster är lägre. Det är viktigt med en stabil och långsiktig finansiering av välfärden och det är nödvändigt att regeringen alltid har ett helhetsperspektiv på kommunsektorns finanser för att säkerställa att välfärden har tillräckliga resurser. De förändringar av utjämningsystemet som tidigare regeringar initierat har ökat systemets omfördelande effekt. Det finns dock skäl att ytterligare se över utjämningsystemet i den riktningen. Den demografiska utvecklingen där allt fler blir äldre påverkar vissa delar av landet särskilt och det är nödvändigt att dessa regioner och kommuner har tillräckliga resurser för att möta utvecklingen. Regeringen bör därför se över det kommunala utjämningsystemet så att det i större utsträckning än i dag kan främja en likvärdig välfärd i hela landet.

2. Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (C)

av Martin Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 29 och

2022/23:2192 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 20 och avslår motionerna

2022/23:35 av Rasmus Ling (MP) yrkande 2,

2022/23:792 av Johan Hultberg (M) yrkande 2,

2022/23:1319 av Kristoffer Lindberg m.fl. (S),

2022/23:1660 av Ulrika Heie (C),

2022/23:1837 av Maria Stockhaus m.fl. (M),

2022/23:1956 av Ida Drougge m.fl. (M) yrkandena 1–4,

2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 3 och

2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 8.

Ställningstagande

Det finns i dag betydande brister i skatteutjämningsystemet. Åtgärder måste vidtas för att en likvärdighet i hela landet ska kunna upprätthållas.

Den 1 november varje år sätts den kommunala skattebasen inför följande år utifrån hur många som är folkbokförda i kommunen vid det datumet. Det är en stor utmaning för många kommuner med en relativt sett hög andel deltidsboende under stora delar av året som aldrig folkbokför sig i kommunen. En hög andel säsongsanställda och övriga deltidsboende under året innebär ett tryck på såväl infrastruktur som välfärdstjänster som är högre än vad det permanentboende skatteuttaget kan bära. Den ordning vi har i dag där skattskrivningen utgår från folkbokföringen den 1 november är omodern och behöver reformeras, särskilt med beaktande av att inkomstskatter principiellt ska vara synkroniserade med beskattningsår. Regeringen behöver därför se över skatteutjämningsystemet så att gleshet ges en större vikt samtidigt som incitamenten för företagande, jobb och tillväxt stärks samt se över hur utmaningar hos kommuner med en stor andel icke folkbokförda deltidsboende kan mötas.

3. **Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (MP)**

av Janine Alm Ericson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 3 och

2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 8 och

avslår motionerna

2022/23:35 av Rasmus Ling (MP) yrkande 2,

2022/23:792 av Johan Hultberg (M) yrkande 2,

2022/23:1319 av Kristoffer Lindberg m.fl. (S),

2022/23:1660 av Ulrika Heie (C),

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 29,

2022/23:1837 av Maria Stockhaus m.fl. (M),

2022/23:1956 av Ida Drougge m.fl. (M) yrkandena 1–4 och

2022/23:2192 av Helena Lindahl m.fl. (C) yrkande 20.

Ställningstagande

Lands- och glesbygdskommuner med många fritidshus tampas i dag med utmaningen att tillhandahålla samhällsinfrastruktur samtidigt som de boende inte betalar skatt i dessa kommuner. Ekonomin i dessa kommuner skulle stärkas om alla betalade skatt där de för tillfället bor, även vid kortare boende som sommar- eller säsonsboende. Dessa skatteintäkter skulle komma såväl tillfälligt boende som åretruntboende till del genom stärkt välfärd och samhällsservice. Regeringen bör därför se över möjligheten att ändra systemet så att man betalar skatt där man för tillfället bor, även vid kortare boende som sommar- eller säsonsboende. Regeringen bör också se över det kommunala utjämningsystemet så att det i större utsträckning än i dag kan främja en likvärdig välfärd i hela landet.

4. **Kommunala tillsynsavgifter, punkt 2 (SD, C)**

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD), Charlotte Quensel (SD), Martin Ådahl (C) och David Perez (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:928 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8,

2022/23:965 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 12 och

2022/23:1124 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 7 och avslår motion

2022/23:1404 av Malin Höglund och Crister Carlsson (båda M).

Ställningstagande

Det är märkligt att företagare som bedriver verksamhet som lyder under lagstiftning om tillsyn i varierande grad betalar för kontroller som aldrig äger rum, att de betalar lika mycket för tillsyn som företag med bristande rapportering samt att de ofta får betala i förskott. Det måste anses vara en självklarhet att en avgift ska motsvaras av en motprestation men att det också är en laglig förutsättning för att avgiften inte ska utgöra en otillåten beskattning och att det därför måste vara en huvudregel att myndigheten tar ut avgifter först när motprestationen faktiskt är utförd. Regeringen bör därför utreda möjligheten att införa ett lagkrav på efterhandsdebitering av tillsynsavgifter.

5. Vinster inom välfärdens verksamheter, punkt 3 (S, V, MP)

av Mikael Damberg (S), Gunilla Carlsson (S), Björn Wiechel (S), Ali Esbati (V), Janine Alm Ericson (MP), Eva Lindh (S) och Zinaida Kajevic (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:1564 av Niklas Karlsson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt

2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 2.

Ställningstagande

Samhället håller på att förlora den demokratiska kontrollen över välfärden, och oseriösa aktörer och vinstdrivande koncerner har flyttat fram sina positioner med vinstjakt i välfärden och ökade klyftor som följd. Förtroendet för välfärden hotas framför allt av brister i kapacitet och tillgänglighet och av en okontrollerad privatisering. För att vända denna utveckling och säkerställa att människor i hela landet har en god och jämlik tillgång till välfärden vill vi att staten tar tillbaka den demokratiska kontrollen över välfärden genom att öka

statens ansvar och kontroll. Regeringen bör därför verka för att skattepengar som är avsedda för välfärden också går till välfärd och inte privata vinster samt se över möjligheten att utvärdera och hitta alternativ till de marknads- och valmodeller som blivit norm inom offentlig sektor.

6. Idéburna aktörer, punkt 7 (S, MP)

av Mikael Damberg (S), Gunilla Carlsson (S), Björn Wiechel (S), Janine Alm Ericson (MP), Eva Lindh (S) och Zinaida Kajevic (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S) yrkande 25.

Ställningstagande

De idéburna aktörernas andel av välfärdssektorn är liten i Sverige jämfört med i de flesta andra länder i Norden och Europa. De senaste decenniernas ökning av andelen välfärdstjänster som utförs av externa leverantörer har i huvudsak skett i form av kommersiella aktörer, medan de idéburnas andel förblivit låg. För att främja ett ökat idéburet deltagande i välfärden lät den tidigare regeringen utreda och lämna lagförslag om de idéburna aktörernas förutsättningar. Riksdagen antog lagen som trädde i kraft den 1 januari 2023. De nya bestämmelserna innebär att idéburna organisationer som bedriver offentligt finansierad välfärdsverksamhet ska kunna registrera sig i ett särskilt register. Registreringen ska vara frivillig. Upphandlande myndigheter ges samtidigt möjlighet att reservera rätten att delta i upphandlingar av vissa välfärdstjänster till idéburna organisationer vars allmännyttiga syfte bidrar till att uppfylla ändamålet med den tjänst som upphandlas. Därmed kommer kommuner, regioner och statliga myndigheter i större utsträckning än tidigare att kunna dra nytta av de idéburna organisationernas kompetens, erfarenhet och andra resurser. Regeringen bör fortsätta att främja idéburen välfärd.

7. Offentligt mål för välfärdsverksamheter, punkt 8 (C)

av Martin Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 21.

Ställningstagande

En höjd och mer likvärdig kvalitet i själva chef- och ledarskapet är ett viktigt sätt att få välfärdens olika områden att bli mer likvärdiga i kvalitet och patientbemötande. I hela välfärdssektorn finns ett grundläggande bekymmer med för många medarbetare per chef. Regeringen bör därför formulera ett offentligt mål om att det maximalt ska vara 25 medarbetare per chef i välfärdsverksamheten.

8. Cirkulära upphandlingskriterier, punkt 9 (C, MP)

av Martin Ådahl (C) och Janine Alm Ericson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:907 av Stina Larsson m.fl. (C) yrkande 16.

Ställningstagande

I dag premierar offentliga upphandlingar linjära affärsmodeller i stället för att leda klimatomställningen och miljöarbetet. Offentliga upphandlingar bör i stället i högre utsträckning än i dag användas som ett effektivt verktyg för cirkulär omställning där linjära materialflöden fasas ut. Regeringen bör därför vidta åtgärder som säkerställer att kommuner och regioner i högre grad än i dag följer de cirkulära upphandlingskriterier som tagits fram av Upphandlingsmyndigheten, bl.a. genom att se över de riktlinjer som Adda och SKR använder sig av samt komplettera med vägledning och informationskampanjer.

9. Kommunsektorns uppdrag, punkt 10 (SD)

av Oscar Sjöstedt (SD), Dennis Dioukarev (SD), Charlotte Quensel (SD) och David Perez (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:937 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 30.

Ställningstagande

En förutsättning för en stabil utveckling av kommunernas ekonomier är att den höga invandringsnivå som länge rått och som fortfarande råder kan bromsas. Det är inte rimligt att flera tidigare självförsörjande storstadskommuner återfinns bland de kommuner som får mest stöd från andra delar av landet. Man bör vara varsam med att lägga över ansvar på kommuner och regioner, i synnerhet utan medföljande direkt finansiering. Regeringen bör därför se över möjligheten att minska kommunernas och regionernas ansvar för att renodla deras fokus på kärnuppdragen, såsom välfärd, skola och infrastruktur.

10. Ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner, punkt 11 (C)

av Martin Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 2.

Ställningstagande

Svensk ekonomi står inför stora förändringar och många kommuner och regioner ges inte tillräckliga förutsättningar för att växa och blomstra. Regeringen bör därför särskilt stimulera ekonomisk utveckling i landsbygds-kommuner.

11. Utmaningsrätt, punkt 12 (C)

av Martin Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C) yrkande 32.

Ställningstagande

Den enskilda människan är samhällets minsta och viktigaste byggsten, och det offentliga ska därför utformas för att lyfta och hjälpa enskilda. Det gäller inte alltid i dag, utan människor drabbas i alltför hög utsträckning av stelbenta offentliga system. Människor ska ha valfrihet och kvalitet i välfärden. Regeringen bör därför verka för att det i alla kommuner och i hela Sverige ska vara möjligt för personal eller företag att utmana det offentliga om drift av olika verksamheter.

Särskilt yttrande

Det kommunalekonomiska utjämningsystemet, punkt 1 (V)

Ali Esbati (V) anför:

Vänsterpartiet har länge ansett att det är nödvändigt med en översyn av det kommunalekonomiska utjämningsystemet och ställer sig bakom utskottets behandling av motionerna då beslut om en översyn redan tagits.

Vi konstaterar att utjämningen i systemet är för liten vilket inte minst visar sig i att tillgången till service inte är likvärdig och att det är alltför stora skillnader i sammanlagd kommunalskatt. Vi anser att frågan om tillväxthämmande incitament inte behöver utredas då denna fråga redan är utredd av bl.a. Riksrevisionen som inte finner stöd för att systemet är tillväxthämmande. Den översyn som nu påbörjats borde fokusera på att ta fram ett system som ger förutsättningar för att likvärdig kommunal service och välfärd kan garanteras i hela landet, oavsett i vilken kommun man bor. Översynen borde särskilt belysa hur demografiska och strukturella förändringar i kommunerna påverkar behovet av stöd. Vänsterpartiet gör bedömningen att en mer omfattande omfördelning mellan kommunerna bör övervägas och att möjligheten till en ökad statlig finansiering utreds.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:35 av Rasmus Ling (MP):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn för en mer likvärdig kommuns-kattenivå och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:402 av Niklas Karlsson och Åsa Eriksson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta en statsbidragsprincip och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:792 av Johan Hultberg (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över kostnadsutjämnings-systemet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:901 av Christofer Bergenblock m.fl. (C):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anta ett nationellt mål om att det maximalt ska vara 25 medarbetare per chef i välfärdsverksamheten och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:907 av Stina Larsson m.fl. (C):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att kommuner och regioner i högre grad följer de cirkulära upphandlingskriterier som tagits fram av Upphandlingsmyndigheten, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:928 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett införande av lagkrav på efterhandsbetalning av tillsynsavgifter och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:937 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kommuners och regioners kärnuppdrag och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:965 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett införande av lagkrav kring efterhandsbetalning av tillsynsavgifter och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1121 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilt stimulera ekonomisk utveckling i landsbygdskommuner och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det möjligt för personal eller företag att utmana det offentliga om drift av olika verksamheter och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1124 av Elisabeth Thand Ringqvist m.fl. (C):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att efterhandsdebitering av tillsynsavgifter (Rättviksmodellen) bör göras till regel hos myndigheter i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1319 av Kristoffer Lindberg m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det kommunala utjämnningssystemet bör ses över i syfte att i större utsträckning än i dag främja likvärdig välfärd i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1404 av Malin Höglund och Crister Carlsson (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över en differentiering av tillsynskostnader för butiker så att inte servicenäringen på landsbygden och obemannade butiker missgynnas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2022/23:1563 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga fortsatt möjliggörande av grön omställning genom att genomföra ett kommunkliv och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ett införande av riktade statsbidrag och kreditgarantier till kommunerna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1564 av Niklas Karlsson m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att skattepengar avsedda för välfärd ska gå till välfärd, inte privata vinster, och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheten att utvärdera och hitta alternativ till de marknads- och valmodeller som blivit norm inom offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1660 av Ulrika Heie (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn av skatteutjämningsystemet bör göras med syftet att skapa incitament för företagande, jobb och tillväxt samtidigt som gleshet i högre grad måste beaktas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skatteutjämningsystemet bör ses över så att gleshet ges större vikt samtidigt som incitamenten för jobb och företagande stärks och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1825 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten för kommunerna att få krav på sig att redovisa mer tydligt i årsredovisningen hur utgifterna har fördelats mellan den lagstadgade verksamheten och den frivilliga verksamheten i kommunen och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1837 av Maria Stockhaus m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda det kommunala utjämningsystemet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1838 av Maria Stockhaus m.fl. (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga ytterligare åtgärder för att säkerställa att villkoren för fristående/privata aktörer inom välfärdsområdet är likvärdiga med de villkor som offentligt drivna verksamheter har och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1912 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att förbättra redovisningen och jämförelsetalen inom välfärdstjänsterna och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1956 av Ida Drougge m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en ny översyn av skatteutjämningsystemet i syfte att utjämna kommuners förutsättningar och inte utfall och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nya översynen bör syfta till att inte ställa kommuner och regioner mot varandra utan i stället låta staten fullt ut kompensera de kommuner som behöver kompenseras för olika förutsättningar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och eventuellt möjliggöra för staten att dra in utjämningsbidrag till kommuner som inte själva tar ansvar för sin ekonomi, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en ny översyn av skatteutjämningsystemet som uppmuntrar kommuner att föra en politik som leder till fler jobb och lägre bidragsberoende samt om att ökad tillväxt inte ska straffas av det kommunala utjämningsystemet och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2061 av Fredrik Lundh Sammeli m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta tillbaka den demokratiska kontrollen över välfärden och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en stabil och långsiktig finansiering av välfärden och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att främja idéburen välfärd och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2171 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att man ska skatta där man bor, även vid kortare boende som sommar- eller säsonsboende, och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2192 av Helena Lindahl m.fl. (C):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur utmaningar hos kommuner med en stor andel icke folkbokförda deltidsboende kan mötas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.